

Tatavlı Mahremî'nin Şehnâme'sinde Suriçi İstanbul'u

Hatice Aynur*

Benüm şehrim-durur bu şehri-î 'âlî
Ki içinden akar bin bin zülâlî
Mahremî

Tatavlı Mahremî (ö. 1535) on altıncı yüzyılın ilk yarısında yaşamıştır ve doğduğu semtle anılan ender şairlerden biridir.¹ Fuad Köprülü sayesinde, cumhuriyet dönemi edebiyat tarihlerinde, Türkî-i Basît akımının kurucu metinleri arasında sayılan *Basîtnâme* adlı eseriyle kendisinden söz edilmektedir.² Her ne kadar elde olmayan bu eseriyle tanınmış olsa da Mahremî'nin birincil kaynaklarda üzerinde pek durulmayan mesnevi nazım biçiminde yazılmış, *Şehnâme* adlı, 12.280 beyitten ve üç ciltten oluşan bir eseri daha bulunmaktadır.³ Mahremî, yaşadığı dönemin tarihini kaleme almış ve Firdevsî'nin (ö. 1020'den sonra) ünlü eserine atfen manzum tarihine *Şehnâme* adını vermiştir.⁴

Edebî dil ve üslupla tarihî olayları anlatmasının yanı sıra Mahremî, başından geçen, gözlemlediği, duyduğu, okuduğu birçok olayı metnine dâhil etmiş ve her üç ciltte anlattığı konuyla ilişkili şehir tasvirlerine yer vermiştir.⁵ 2015'te yayımlanan "Tatavlı Mahremî'nin (ö. 1535) *Şeh-nâme*'sinde Şehirler" başlıklı yazımda *Şehnâme*'deki şehir tasvirlerini genel olarak ele alıp bu bilgilerin dolaşıma girmesini amaçlamış ve İstanbul betimlemelerinin müstakil bir yazıya konu olacak özellikler taşıdığına temas etmiştim.⁶ Bu doğrultuda önce üçüncü ciltteki Galata, Yenihisar (Rumelihisarı) ile Eyüp anlatımlarına odaklanan bir yazı yayımladım.⁷ Bu yazıda ise Mahremî'nin şehir tasvirleri arasında geniş yer tutan Suriçi anlatımını ayrıntılarıyla ele almayı amaçlamaktayım. Yazının ilk bölümünde *Şehnâme*'deki sıraya göre anlatılan konular özetlenmiştir. İkinci bölümde ise bu konular belirli başlıklar altında değerlendirilmiştir.⁸

* İstanbul Şehir Üniversitesi, haticeaynur@yahoo.com

Makaleyi titiz bir şekilde okuyan Nazlı Vatansever'e, Fatma M. Şen'e ve bazı önerileri için Erhan Berat Fındıklı'ya teşekkür etmek isterim.

1 II. Bayezid'in müşahiplerinden olan babasının Tatavlı (Kurtuluşlu) olduğu, Mahremî'nin *Mecmûa-i Letâyif* (Süleymaniye Kütüphanesi, Esad Efendi 1755/11, yk. 85a-101a) adlı eserinde kendisinden Ahmed b. Mehmed b. Tatavul Alî olarak bahsetmesiyle ortaya çıkmaktadır.

2 2015 ve 2018'de yayımladığım makalelerde Mahremî üzerine mevcut literatürü değerlendirdiğim için burada bunları tekrarlamak istemiyorum. Hayatı ve eserleri hakkındaki külliyat için bkz. Aynur, "Tatavlı Mahremî'nin (ö. 1535) *Şeh-nâme*'sinde Şehirler," *M. Ali Tanyeri'nin Anısına Makaleler*, haz. Hatice Aynur et al. (İstanbul: Ülke Yayınları, 2015), 201-214; Aynur, "Tatavlı Mahremî'nin *Şehnâme*'sinde Sur Dışı İstanbul'u," *Osmanlı İstanbulu V: V. Uluslararası Osmanlı İstanbulu Sempozyumu Bildirileri, 19-21 Mayıs 2017*, der. Feridun M. Emecen et al. (İstanbul: İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi, 2018), 44, özellikle n. 1.

3 *Şehnâme*'nin içerdiği tarihî olayların bir dökümü için bkz. Aynur, "Mahremî," erişim tarihi 25 Ekim 2020, <https://ottomanhistorians.uchicago.edu/sites/ottomanhistorians.uchicago.edu/files/mahremi.pdf>.

4 Birinci cilt (beyit 1-2263), müstakil bir yazma olup II. Bayezid dönemi (1481-1512) (baş ve sonu eksik tek nüshası TTK Kütüphanesi-Y1/1); ikinci cilt (beyit 2264-8944) ve üçüncü cilt (beyit 8945-12.280) aynı yazma nüshanın içinde olup, ilkinde I. Selim dönemi (1512-1520) ve ikinci de ise I. Süleymân'ın saltanatının (1520-1566) ilk iki yılı (tek nüshası TSMK-Revan Köşkü 1287) anlatılmaktadır.

5 Osmanlı dönemi edebiyatında İstanbul'un ele alınması üzerine yapılan çalışmalar 2000'li yıllarda ivme kazanmıştır. Son yıllarda yapılan çalışmalar ile ilk örnekler olarak kabul edilebilecek bazı çalışmalar için bkz. Hatice Aynur, "Şehri Sözle Resmetmek: Osmanlı Edebî Metinlerinde İstanbul," *Antik Çağ'dan 21. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi*, der. Hatice Aynur (İstanbul: İSAM, 2015), 7:128-145; İbrahim Halil Tuğluk, Bahir Selçuk, "Bir Mecmuanın Işığında 18. Yüzyılda İstanbul," *Akademik Bakış* 16 (2009): 212-224; Abdüllatif Çelebi Latifi, *Evsaf-ı İstanbul*, haz. Nermin Suner (Pekin) (İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti, 1977); Hasan Akay, *Fatih'ten Günümüze Şairlerin Gözüyle İstanbul*, 2 cilt (İstanbul: İşaret, 2007); Asaf Hâlet Çelebi, *Divan Şi'rinde İstanbul: Antoloji* (İstanbul: İstanbul Fethi Derneği Neşriyatı, 1953). Şehir tasvirleri için önemli bir tür olan şehrengizler ve benzeri metinler üzerine eleştirel ve ayrıntılı bir çalışma için bkz. Barış Karacasu, "Türk Edebiyatında Şehr-engizler," *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi* 5, no. 10 (2007): 259-313.

6 Aynur, "Tatavlı Mahremî'nin (ö. 1535) *Şeh-nâme*'sinde Şehirler," 201-214.

7 Aynur, "Tatavlı Mahremî'nin *Şehnâme*'sinde Sur Dışı İstanbul'u," 43-68.

8 *Şehnâme*'de Suriçi İstanbul tasviri toplam 284 beyit olup şu başlıklardadır: Cilt 1: II. Bayezid dönemi, "Zikri Kostantiniyye" (935-991/56 beyit); Cilt 2: I. Selim dönemi [Büyük İstanbul yangını] (4791-4901/110 beyit); Cilt 3: I.

Mahremî'nin nasıl bir İstanbul anlattığını görebilmenin yolu onun yazdıklarını toplu olarak bir araya getirmekle mümkün olabilecektir. Bunun için her üç ciltte bulunan Suriçi İstanbul'uyla ilgili beyitler, aynı sıraya göre içerdikleri konular altında özetlenecektir. Ayrıca, bu beyitlerin *Şehnâme*'nin ana yapısındaki konumu ve işlevinin anlaşılmasına katkıda bulunması için gerektiği hâllerde beyitlerin öncesinde ve sonrasında bulunan bölümlere de temas edilecektir.

İlk suriçi anlatımı birinci ciltte olup "Zikr-i Kostantiniyye" başlığı altında yer almaktadır (beyit 935-991). Bu bölümdeki toplam elli altı beyitin kırk yedisi ya aynen ya bazı küçük değişikliklerle ya da beyitlerden seçilen mısralar olarak üçüncü ciltte "Zikr-i sıfat-ı şehri-i Kostantiniyye, humiyet 'ani'l-be'sai ve'l-beliyyeti" başlığını taşıyan İstanbul tasvirinin içinde bulunmaktadır. Bundan dolayı her iki bölümün Suriçi'yle ilgili tasvirleri burada birlikte değerlendirilmiştir.

"Zikr-i Kostantiniyye" bölümünün metnin tamamındaki konumunu değerlendirebilmek için öncesi ve sonrasında hangi konuların işlendiğine bakmak yerinde olacaktır. İstanbul tasvirinden önceki "Zikr-i bâz-geşten-i husrev ez-Cem Çelebi ve be-Kostantiniyye âmeden ve 'âlâmât-ı 'adâlet zâhir kerden" (Sultanın, Cem Çelebi [olayından] geri dönmesi, Kostantiniyye'ye gelmesi ve adaletin ortaya çıkması bahsi) başlıklı bölümde Şehzade Abdullah'ın ölümünden⁹ (ö. 1481) sonra sultanın İstanbul'a gelmesinden, Rum ülkesinin zulümden kurtulmasından, adaletin tezahür etmesinden ve ziraatın artmasından söz edilmektedir. Metindeki başlıklar ve bunların altında anlatılan olaylardan II. Bayezid'in (hük. 1481-1512) İstanbul'a gelişinin 1481 yılının Haziran ayından sonra olduğu anlaşılmaktadır. Zira bu tarihten önce aralarındaki taht kavgası yüzünden II. Bayezid ile Cem Sultan'a bağlı güçler Bursa'nın Yenişehir Ovası'nda karşılaşmış, Cem Sultan (ö. 1495) yenilerek Kahire'ye gitmiştir. Bu durum, Mahremî'nin anlatısında ülkedeki karışıklığın bittiği, adaletin sağlandığı, tarımın artmasıyla bolluğun geldiği şeklinde aktarılır. Mahremî, insanların II. Bayezid'in tahta geçmesinden duydukları memnuniyeti aşığıdaki beyitlerle ifade ederek bu bölümü bitirir:

*'Alâmât-ı 'adâlet zâhir itdi
Re'âyâyı ser-â-ser şâkir itdi (933)*

*Du'â-y-içün dil ü cân-ıla iller
Açarlar gonca-i gül gibi eller (934)*

"Zikr-i Kostantiniyye" başlığıyla bu mutlu ve müreffeh ülkenin padişahının yaşadığı şehri övmeye başlayan Mahremî, bu bölümü; binalarını, coğrafi konumunu ve insanlarını övdüğü bu şehre, şehirdeki saraya ve tahta, bahtı açık hanın sultan olmasını; o muhteşem sarayın dünya durdukça padişahın varlığıyla şereflenmesini dileyen beyitlerle bitirir. Bu bölümden sonra bahar tasvirine geçen Mahremî, padişahın kıyamet gününe kadar tahtta kalmasını diler.

I. Selim'in (hük. 1512-1520) özellikle İran ve Mısır seferlerine odaklanan ikinci ciltteki İstanbul tasviri (beyit 4791-4901) ise sadece şehrin güzelliğini, güzellere veya zenginliğini işlemekle kalmaz, h. 15 Recep 921'de (25 Ağustos 1515) sabaha karşı başlayan yangını okura aktarır. Edebî dille kaleme alınan bu yangın felaketi iki bölümden müteşekkildir, önce yangının başlaması ve büyük bir hızla yayılmasından söz edilir. İkinci bölümde ise yangın sonrası insanların ve

Süleyman dönemi, "Zikr-i sıfat-ı şehri-i Kostantiniyye, humiyet 'ani'l-be'sai ve'l-beliyyeti" (Kostantiniyye şehrinin vasıflarının anılması, Allah meşakkatten, kıtıktan ve belalardan korusun) (9582-9700/118 beyit). *Şehnâme*'deki başlıkları Mahremî'nin yazdığını varsayarak değerlendirdiğimi eklemeliyim. Öte yandan eldeki yazma nüshalar müellif hattı olmadığı için başlıkların müstensih ya da okur tarafından eklenmiş olma ihtimali de vardır. Müellif hattı nüshalar dışındaki metinlerde başlıkların kimin tarafından eklendiğinin metin neşirleri bakımından önemli bir konu ve sorun olduğuna burada sadece işaret etmekle yetineceğim.

⁹ İkincil kaynaklarda Şehzade Abdullah'ın ölüm tarihiyle ilgili bilgiye rastlanmamakla birlikte, İbn Kemâl, *Tevârîh-i Âl-i Osmân: VIII. Defter, Transkripsiyon*, haz. Ahmet Uğur (Ankara: TTK, 1997), 56'da yer alan "Hazret-i pâdişâh-ı vilâyet-penâh, serir-i saltanata 'urûc itdükden sonra ki çok zamân geçmedi Sultân Abdullâh öldi" bilgisi, şehzadenin II. Bayezid'in 22 Mayıs 1481'de tahta geçmesinden sonra öldüğünü tespit etme imkânını sağlar.

şehrin hâli ile yangının verdiği zararlar anlatılır. 110 beyit ayırdığı yangına özel bir başlık açmayan Mahremî, yangının başladığı gece Rusya'dan gelen elçi ve hediyeler Selim'e takdim edildiği için, felaketten bu ülkeyle ilişkilerin ele alındığı bölümde bahseder.

Mahremî yangının başlamasını edebî bir dille ve kelime oyunları ile anlatmaya başlar. Öyle bir gece ki ateşle oynayan felekler toprağın üzerine kıvılcımlar saçmaya başlamıştır. Her bir alevi ejderhaya benzeyen ateşle İstanbul'un içi dolduktan sonra ateş ansızın *Bezzâzistân*'a yani Kapalıçarşı'ya düşmüş ve oradan çıkan alevler gökyüzüne ulaşmıştır. Yangın, Kapalıçarşı'daki malı, metaı, parayı yaktığı gibi mala düşkün olan insanları da kül eder. Yangın başlayınca malını mülkünü kurtarmak için dükkânlarına giren tüccarlar tutuşarak baştanbaşa kırmızı altına dönerler. Sadece Kapalıçarşı, sokaklar ve dükkânlar yanmaz, çok sayıda ev ve han da yanıp kül olmuştur:

*Değül Bezzâzistân u sûk u dükkân
Yanup kül oldı nice hâne vü hân (4809)*

Meskûn yerlerin de yanıp kül olmasıyla halkın gönüllü ateşle, acıyla dolmuş, alevler ejderha gibi ulaştığı her şeyi sarıp girdiği her evin ocağına su koymuştur. Evlerin içi feryat ve matemle dolmuş, ateş kapıdan kovulsa bile bacadan düşerek insanları çaresiz bırakmıştır.

Mahremî, yangının verdiği maddî zararı ve üzüntüyü anlattığı sırada yangınla ilgili sonradan yapılmış bir yorumu eklemeyi ihmal etmez: Görünürde mekânlar ateşle dolmakla birlikte gerçekte bu durum, bir parça ateşin Rum'dan (Anadolu) koparak ejderha gibi Arap mülküne (Mısır) girmesine işaret etmektedir. Öte yandan, aşağıda belirtileceği gibi başka kaynaklara göre Selim, yangının alevlerini başka bir olaya yormuştur.

*Çi ger sûretde od toldı emâkin
İşâret oldı ma'nide velikin (4830)*

*Ki kopup Rûm'dan bir pâre âzer
'Arab mülkine giriser çü ejder (4831)*

*Didi rûşen-zamîr olan tutup fâl
Ki iş yürümeğdür od gibi dâl (4832)*

I. Selim'in yaklaşık on ay sonra çıkacağı Mısır seferine (Haziran 1516) gönderme yaptıktan sonra Mahremî, sultanın yangını söndürmek üzere atına bindiğini ve yangına "ateş gibi" müdahale ettiğini anlatmaya başlar. Mahremî, bir yandan yeniçerilerin, sakaların ve halkın ateş gazaplı padişahın emriyle yangını söndürdüğünü anlatırken diğer yandan ateşin padişahı görünce utandığını ve korktuğunu,¹⁰ Nemrud'un yaktığı ateşin, Hz. Halil'i görünce gül bahçesine dönmesi gibi ateş denizinin gül bahçesine döndüğünü söyleyerek Divan şiirindeki ateşle ilgili mazmunlara gönderme yapar. Yangının nasıl gerçekleştiğinin anlatıldığı bu ilk bölüm, Mahremî'nin adını vermediği bir müverrihin tarih beytiyle sona erer:

*Bu resme düşdi İstanbul'a çün nâr
Yanup küllî kül oldı şehr ü bâzâr (4864)*

*Didi târihini oldukda âgeh
Müverrih düşdi şehre od nâgeh 921 (4865)¹¹*

Mahremî'nin yangın sonrasını, yangının insanlar ve şehir üzerinde yarattığı etkiyi anlattığı beyitlerden (4866-4901) oldukça karamsar bir tablo ortaya çıkmaktadır: Seher vakti ortaya çıkan güneş ışıkları dünyaya ateş gibi parlaklık verip yıldızları mum gibi söndürmüş ve gece de mum ve yarasa gibi gizlenmiştir. Ateş gül gibi solmuştur ama şehir baştan başa kül deryasına dönmüştür. Kül yığınları sokaklardan geçmeye engel olmaktadır. Sadece sokaklar değil insanların teneffüs yolları da kapanmıştır. Hırsızlar insanların gözlerine kül atarak ellerindeki

¹⁰ *Velikin şahî âteş her yanadan/ Görince kıpkızıl oldı hayâdan (4848)*

İçi havf-ı helâk odyıla toldı / Anup hışmı odın benzi kül oldı (4849)

¹¹ "Düşdi şehre od nâgeh" kısmının ebced hesabına göre sayısal değeri 921 (1515) yılını verir.

146 kapmaya başlamışlardır. Adı tüccar olan bazıları hırs ateşiyle alçalıp kül köpeğine dönmüş ve altın bulmak için dükkân küllerini karıştırmışlardır. Evi yanıp içi ateşle dolan birçok çocuk “kül öksüzü”¹² olmuştur. Kül kimde var diye şehir içinde dolaşan külcülerin hepsi işlerinden kurtulurlar. Bir zamanlar aslan olanlar fareye, evleri viraneye, kendileri baykuşa benzemektedirler; diğer bir ifadeyle mallarını mülklerini kaybederek fakirleşmişlerdir. Halkın çoğunun evi yıkılmış, sütunların yıkılmasından oluşan yığınlar sanki dağda geçit vermeyen dal yığınına dönüşmüştür. Yangını sönen *Bezzâsitân* kapkara yatmakta, bu hâliyle sanki tamamen yanmış dağa benzemektedir. Evden, handan ve yollardan iz yoktur; çarşının içi yanmış ölümlerle doludur; kimi çatıdan düşmüş yatmakta, kimisi baş aşağı tavandan asılı durmakta, kiminin başı taşa rast gelmiş ve kiminin başı gövdesinden ayrılmıştır. Görünenler o kadar ibretlik, o kadar Allah’ın kahrıdır ki halkın gönlü kasvetle dolmuş, her taraftan karamsarlık nehri akmaktadır. Dünyada kedersiz insan kalmamıştır. Nazik ve kedersiz mizaçlı padişah halkın akan gözyaşlarını, dünyanın ah dumanıyla ve gözyaşıyla dolduğunu görmekten dolayı çok üzülmemektedir. Mahremî bu bölümü üzüntülerini azaltmak için mekân değişikliği yapmak isteyen padişahın Edirne’ye gitmesiyle sona erdirerek Edirne’yi anlattığı bölüme geçer.

Mahremî’nin anlatımından yangın sırasında İstanbul’da olduğu ve yangına tanıklık ettiği anlaşılmaktadır. Onun tasviri, diğer kaynaklarda yer alan somut bilgileri içermekle birlikte insanların yangın karşısında yaşadıkları şaşkınlığı, sıkıntıyı, kaosu ve yangının verdiği maddi ve manevi zararı anlatma noktasında farklılık göstermektedir. Yangın hakkında ayrıntılı somut bilgi içermesinin ötesinde Mahremî’nin bu felaketi konu eden beyitlerinin meşhur İstanbul yangınları karşısında ve sonrasında hissedilenleri gün ışığına çıkarması bakımından da Osmanlı döneminde kaleme alınmış ilk metin olduğu ileri sürülebilir.¹³

Kaynaklara göre yangın 15 Recep 921’de (25 Ağustos 1515) sabaha karşı Bedesten civarında başlayıp hızla büyümüş, çok sayıda dükkânı ve mahalleyi kül ettikten sonra ancak öğle vakti Gedik Paşa Hamamı’na ulaştığı sırada söndürülebilmştir. Yangın sırasında Çemberlitaş yakınlarındaki Tavuk Pazarı’ndaki Atik Ali Paşa Evkafı’nın dükkânları da tamamen yanmış ve Sadrazam Hadım Sinan Paşa (ö. 1517) ile Yeniçeri Ağası Ferhad Ağa’dan başka padişah da söndürme işlerine katılarak emirler vermiştir.¹⁴ Yangının alevleri karşısında Sultan Selim’in sadrazama “Bu yangın Tâcizâde biçaresinin ateş-i ahıdır” demesiyle bir hafta önce idamına ferman verdiği Tâcizâde Cafer Çelebi’nin (ö. 1515) ölümünden duyduğu pişmanlığı ifade ettiği kaynaklarda belirtilmektedir.¹⁵ Mahremî, I. Selim’le ilgili anlatılan bu ünlü anekdota yer yermez, yangının padişahın yaklaşık on ay sonra Mısır seferinde başarılı olacağına işaretini olarak kabul edildiğini yazar. Böylece bu dönemde dolaşımında olduğu anlaşılan diğer bir görüşü öğrenmiş oluruz.

Üçüncü ciltte (beyit 9582–9700), “Zikr-i sıfat-ı şehri Kostantiniyye, humiyet ‘ani’l-be’sai ve’l-beliyyeti” (Kostantiniyye şehrinin vasıflarının anılması, Allah meşakkatten, kıtlıktan ve belalardan korusun) başlığı altında yapılan İstanbul tasviri 118 beyittir. I. Süleyman (hük. 1520–1566) övgüsünün devamı olan bu bölümündeki kırk yedi beyit birinci ciltten çeşitli şekillerde alıntılanmıştır.¹⁶ Mahremî, ilk ciltte olduğu gibi burada da belirli sıkıntıların ardından tahta yeni bir sultan geçmesiyle adalet alametleri görülmeye ve refahın artmaya başladığını, kıyamete kadar tahtta kalmasını dilediği sultanın tahtının bulunduğu şehrin de övülmeye değer olduğunu belirtir. Mahremî, önce kendine seslenir ve cahillerle uğraşmak yerine şahı ve şehri övmeyi teklif eder (beyit 9582–9586). Padişahı efsanevi İran şahlarından Hüsrev, Kubâd, Keykavus ile adaletiyle meşhur Nûşinrevân’a benzetir. Zulmün, sıkıntıların ortadan kalktığını, ziraatın arttığını, dünya halkının mutlu, Rum ve Arap şehirlerinin mamur olduğunu anlatır (beyit 9587–9595). Şair 9596–9599 beyitleri arasında İstanbul’u anlatmasının gerekçelerini sunar: Cennete benzeyen

12 Annesi babası hayatta olmayan çocuklar için kullanılır.

13 1660 yılı yangınına ayrıntılı bir şekilde ele alan yeni bir çalışmada bu yangını anlatan dört manzum metinden söz edilmektedir. Bu durum, etkisi derin olan yangınlardan söz eden edebî metinlerin yıllar içinde çoğaldığına işaret etmektedir. Bkz. Kenan Yıldız, *1660 İstanbul Yangını ve Etkileri: Vakıflar, Toplum ve Ekonomi* (Ankara: TTK, 2017), 42–50.

14 Mustafa Cezar, “Osmanlı Devrinde İstanbul’da Yangınlar ve Tabii Âfetler,” *Türk San’atı Tarihi Araştırma ve İncelemeleri* 1 (1963): 329; İsmâil Hamî Danişmend, *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi: M. 1513 – 1573, H. 919 – 981* (İstanbul: Türkiye Yayınevi, 1971), 2:21.

15 Bkz. İsmail E. Erünsal, “Tâcî-zâde Ca’fer Çelebi: Hayatı ve Eserleri,” *Edebiyat Tarihi Yazıları: Arşiv Kayıtları, Yazma Eserler ve Kayıp Metinler* (İstanbul: Dergâh Yayınları, 2016), 74.

16 Mahremî’nin aynı beyitleri daha sonra yazdığı bölüme almasıyla ilgili olarak bkz. Aynur, “Tatavlı Mahremî’nin (ö. 1535) *Şeh-nâme*’sinde Şehirler,” 202–203.

tahtgâh padişahsız kaldığı için sıkıntının, korkunun ve kötülüğün kaynağı olmuş, oysa şimdi padişahın varlığıyla canlanan, süslenen şehre, Havernak Kasrı'nıymışçasına gıpta edilmektedir. Mahremî, 9600–9611 beyitleri arasında ise İstanbul'la ilgili efsanevi temaların pek çoğuna göndermelerde bulunur: Mesela, karada ve denizde, çölde ve vahada gezmediği yer kalmayan İskender, Kostantin'in şehrine benzer bir şehir görmemiştir;¹⁷ öyle bir şehirdir ki dünyada benzeri yaratılmamıştır; ikinci bir cennettir, irem bağıdır ve Kur'an'daki "*lem yuhlak*"¹⁸ ayeti buna delildir. Binalarının hepsi hareli ve yekpare mermerdendir. Surları ve burçları gökyüzüne çıkmaktadır ve surların etrafındaki hendekleri çok derin olup burçları da o kadar yüksektir ki üzerine çıkanların içinden evham askerleri dışarı çıkar, diğer bir ifadeyle düşman saldırılarına karşı muhkemdir. Bütün erkeklerin kıyafetleri altın ve gümüş, başlarındaki külahlar lacivert ve altın işlemelidir; mavi renkli kubbeleri denizin dalgaları gibi görünür.

Mahremî, Ayasofya'ya şaşırtıcı bir şekilde sadece beş beyit ayırır (beyit 9612–9616). Ayasofya'nın biricikliğini vurgulamak için onu yanağın üzerindeki siyah ben gibi din suretinin yüzünde bir bene benzetir. Çeşitli yekpare mermerlerden yapıldığını, dört kemerinin yükseklığının arşın çatısına erişerek Başak burcunun sütunlarında yer tuttuğunu, içinin takva sahipleri ve uzlete çekilenlerle dolu olduğunu anlatır.

Ayasofya'ya kısaca değinen Mahremî'nin "Cami-i Nev" olarak adlandırdığı Bayezid Camii'ne ve külliyei oluşturan her binaya geniş yer vermesi dikkat çeker (beyit 9617–9667). H. 911 (1505) tarihinde yapımı tamamlanan Bayezid Camii, yüzünün nuruyla feleğin kubbelerine ışık salmış, güneş bile onun parlaklığından nur dolu olup dünyayı bu ışık ile mamur etmiştir.¹⁹ Bu kutsal mekânı görenler onun için "ikinci Mescid-i Aksa" demektirler. İçi baştan başa altından kandillerle (yıldızlar) dolu olup bu hâliyle sanki göklerdeki ve sekiz cennet ona yakın olmuştur. Medresesinin mensupları yetenek ile dolu olup her biri içi inci dolu sedef gibidir. Her köşesinde ay yüzlü biri oturmakta, önlerinde gül gibi kitapları açık olup sual soranlara hemen cevap verirlerdi. Öyle bir camidir ki Allah'a ibadet etmek isteyenlere ikinci bir Kâbe olup her yerinden Zemzem suları akmaktadır ve kubbesinin sütunları çok kuvvetlidir. Temiz kalple içine girenler Allah'ın yüzünü görürler. Dışından duruşu ikinci bir gökyüzüdür; içi ise cennet kuşlarıyla doludur. Caminin hatibi dönemin "bülbulü" İbn-i Urcûn²⁰ (ö. 1541–1542) olup avazıyla Davud Peygamberi bile kendine meftun etmektedir. Külliye'nin darüşşifası cennet gibi olup esası İbn Sînâ'nın (ö. 1037) *Kanun*'una göre kurulmuş, tabipleri Hızır, çalışanları Rıdvan, içecekleri ve şerbeti ab-ı hayvan gibidir. Caminin *hankahı* gariplerin dinlenme yeri olup iki kere çıkan yemekle şehrin bütün fakirleri doymaktadır. *Hankahın* yanındaki medresenin önünden iblis geçmeye korkmaktadır. Medrese mensupları yetenek ile dolu olup her biri içi inci dolu sedef gibidir. Her hücrelerinde âlimler bulunan bu medresede hem zahirî hem de batınî ilimleri tahkik edilmektedir. Medresenin her köşesinde ay yüzlü biri oturmakta ve önlerinde açılmış gül gibi kitaplarıyla sual soranlara hemen cevap vermektedirler. Şeyhülislam her zaman medreseyi dolaşmaya gelmektedir. Mahremî, caminin hatibi gibi hamamına da (9651–9666) geniş yer ayırır. Suyunu, içinin güzellerle dolu oluşunu ve işinin ehli tellaklarını övgüyle anlatır. Hamamla birlikte Bayezid Külliyesi'ni anlatmayı tamamlar.

Mahremî, daha sonra şehrin güzellerle dolu oluşuna odaklanır (beyit 9668–9700). Güzeller hem güzelliği hem de huylarıyla benzersiz olup her köşede bulunmaktadır. Güzел seyretecek isteyenlerin *Bezzâzsitân*'a gitmesini tavsiye edip buradaki güzelleri över. Ardından Mahremî, bu güzelleri bırakıp padişahın kasrını seyreteceğini önerir. Zira sarayın kapısı ve duvarları yüksek olup mühendisler onun yapımına akıl erdirememiş, mimarlar düzenlenmesini idrak edememiştir; Nuh Peygamber onun yapımında marangozluk yapmıştır.²¹ Bu sarayın kubbeleri çok

17 *Sikender gerçi geçmiş bahr u berde / Ser-â-ser seyr kılmış huşk u terde* (935/9600)

Velâkin görmemiş bir şehri ü bir kend / Sevâd-ı şehri-i Kostantin'e mânend (936/9601)

18 Kur'an, Fecir 89/8: "Ki o şehirler içinde benzeri yaratılmamıştı."

19 İ. Bayezid Camii ve Külliyesi için bkz. Semavi Eyice, "Beyazıt II Camii ve Külliyesi," *TDVİA* (İstanbul: TDV, 1992), 6:45–49.

20 Mahremî'nin İbn-i Urcûn şeklinde bahsettiği hatip Urcûnzâde Mevlânâ Muhyiddîn Mehmed hakkında bkz. Mecdî Mehmed Efendi, *Hadaiku's-Sakaik*, haz. Abdülkadir Özcan (İstanbul: Çağrı Yayınları, 1989), 1:514.

21 Ömer Faruk Harman, "Nüh," *TDVİA* (İstanbul: TDV, 2007), 33:227'de İbn Kuteybe'den naklen Nuh'un İdris'ten sonra gelen ilk peygamber olduğu ve marangozluk yaptığı belirtilmektedir. Evliya Çelebi de *Seyahatnamesi*'nde Nuh'un farklı özelliklerine gönderme yapmakla birlikte en çok marangoz oluşuna göndermelerde bulunur. Bkz. Evliya Çelebi b. Derviş Mehmed Zallî, *Evliyâ Çelebi Seyahatnâmesi: Topkapı Sarayı Kütüphanesi Bağdat 304 Numaralı Yazmanın Transkripsiyonu-Dizini* (İstanbul: YKY, 2006), 1:210, 234–235.

148 yüksek, kapı ve duvarları nakış dolu, zemini cennet gibi, rüzgârı *müşk*, toprağı *zaferan* kokulu, havası insana can vermekte, suyu da ab-ı hayattır. İçi *gilman* (cennette hizmet eden delikanlılar) ve meleklele dolu acayip bir cennet olup felekler tarafından kısıkanılmaktadır. Mahremî bu bölümü, böylesine güzel olan kasrın, şehrin ve tahtın sultanının bahtı açık olmasını, dünya durdukça da bu mükellef kasrın padişahın varlığıyla şereflenmesini dileyerek bitirir. Bu özetten de anlaşılacağı üzere Mahremî Suriçi tasvirinde kendi gözlem ve tecrübelerinin yanı sıra Arap kaynaklarından gelen şehir ve İstanbul imgelerini de kullanmayı ihmal etmemiştir.²²

Mahremî'nin Suriçi İstanbul'unda Öne Çıkanlar

Şehnâme'nin her üç cildi, büyük ihtimalle 1506–1525 arasına tekabül eden farklı tarihlerde yazılmıştır.²³ Dolayısıyla anlatılmaya değer bulunup kaleme alınanlar bir bütünün parçası olmaktan ziyade Mahremî'nin her bir cildi yazdığı sıradaki beklentilerini, kaygılarını ve niyetlerini yansıtmaktadır. İstanbul'u bir yandan yaşadığı dönemin şehir algısıyla dile getirirken diğer yandan yaşadığı şehrin görülmeye değer yerlerini bir turist rehberi gibi okuyucularına anlatmaktadır. Mesela daha önce ele aldığım üzere, Galata bölgesi tasvirinden bugün belleklerden silinmiş, kayıtlarda olmayan Rumelihisarı ve İstinye'nin kirazlarını, emekli olanlar ve inzivaya çekilenler için İstinye'nin ideal bir yer olduğunu, bir yerin yaşanmaya değer olması için ırmağı, bağı ve dağının yeterli olduğunu, şehre uzak olmasının bu özelliklere sahip olduktan sonra göz ardı edilebileceğini öğreniriz.

Öte yandan, dönemin padişahı İstanbul'a geldiği için şehir tasviri yapan Mahremî, şehri överek aynı zamanda padişahı övmeye devam etmektedir. Onun tasvirleri, Tâcizâde Cafer Çelebi'nin *Hevesnâme* mesnevisiyle (yazın h. 899/1493) birlikte başlayan, şehirleri hikâyenin mekânı yapma niyetini taşımamaktadır.²⁴ Mahremî'nin Suriçi tasviri Antepli İbrahim b. Bâlî'nin²⁵ 1488'de tamamladığı *Hikmetnâme*'sindeki İstanbul tasvirine benzetilebilir, fakat Bâlî, gözlemlerinin yanı sıra Arap kaynaklarında ve sözlü kültürde yer alan İstanbul'la ilgili temaları (efsanevi kuruluşu, tıslımları gibi) eserine daha çok katmıştır. Mahremî şehrin efsanevi kuruluşuna atıfta bulunmaz.

Mahremî'nin Suriçi İstanbul'u adeta bir yayanın kendi güzergâhını betimlemesidir. Ayasofya'dan başlar, Bayezid Külliyesi'ne gider ve külliyenin her bir binasını (cami, medrese, hamam, *hankah*, imaret) ziyaret eder, sonra Kapalıçarşı'ya döner, oradan Topkapı Sarayı'na yönelir. Topkapı Sarayı ile Suriçi'ni bitiren Mahremî tekneyle Galata'ya geçer.

Mahremî'nin Suriçi övgüsü, şahit olduklarını, deneyimleriyle birlikte bu bölge hakkında döneminde dolaşımında olan edebî anlatımların etkisini de yansıtır. Şair okuduğu veya dinlediği şehir anlatılarını yeniden ürettiği gibi ekleme ve çıkarmalar da yapmıştır. Kimi tasvirlerin eski ya da çağdaş başka şehirlere ait olma ihtimali vardır. Onun Suriçi anlatımı şehrin mevcut özelliklerinin ötesinde sembolik değerine vurgu yapar. Suriçi anlatımında fakirlik yoktur; uyum ve düzen vardır; güven duyulmaktadır. Mahremî, yaptığı tasvirlerle esasında padişahın zenginliği ve ihtişamını göstermeyi arzu ettiğini hissettirir.

Mahremî'nin İstanbul'la ilgili olarak öne çıkarıp tasvir etmeye değer bulduğu konulara, 1525 yılına kadar yazılmış metinlerle²⁶ birlikte bakmak onun yazdıklarının önemini ve değerini

22 Arap kaynaklarındaki İstanbul tasvirinin ayrıntılı bir değerlendirmesi için bkz. Nadia Maria El Cheikh, *Arapların Gözüyle Bizans*, çev. Mehmet Morali (İstanbul: Alfa, 2012).

23 Mahremî'nin birinci ciltte yapımı 1506'da tamamlanan II. Bayezid Külliyesi'nden bahsetmesi onun ilk cildi bu tarihten sonra tamamladığına işaret etmektedir.

24 Şehirlerin özellikle hasbihâl türü mesnevilerde mekân olarak yer almasına ilişkin bkz. Ali Emre Özyıldırım, "Sergüzeşt-nâmeler Üzerine Hasbihâl veya Hasbihâlin Sergüzeşti," *Nazımdan Nesire Edebî Türler*, haz. Hatice Aynur et al. (İstanbul: Turkuaz, 2009), 134–165.

25 İbrahim İbni Bâlî hakkında kaynaklarda bilgi bulunmamakta olup *Hikmetnâme*'den Antepli olduğu ve Memluk sultanı Kayıtbay'a (hük. 1468–1496) intisap ettiği anlaşılmaktadır. *Hikmetnâme*'deki İstanbul'la ilgili bölüme dikkat

çeken yazı için bkz. Hasan Ali Esir, "İbrahim İbni Bâlî'nin Hikmet-nâme'sinde İstanbul," *I. Uluslararası Türk Edebiyatında İstanbul Sempozyumu Bildirileri*, der. Erol Ülgen ve Emin Özbaş (İstanbul: Beşir Kitabevi, 2009), 407–415.

26 Aynur, "Şehri Sözlere Resmetmek," 133–135. Ayrıca, İstanbul'u anlatan erken dönem metinleri hakkında farklı kişilerin çalışmalarındaki ve henüz değerlendirilmemiş metinlerdeki bilgileri derleyen bir makale için bkz. Ümran Ay, "15–16. Yüzyıllar Tarihi-Menkıbevi Mesnevilerde İstanbul'a Dair Ayrıntılar," *Osmanlı İstanbul'u: III. Uluslararası Osmanlı İstanbul'u Sempozyumu Bildirileri*, 25–26 Mayıs 2015, İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi, der. Feridun M. Emecen et al. (İstanbul: 29 Mayıs Üniversitesi, 2015), 289–330.

anlamaya katkıda bulunacaktır. Böylece bir yandan bireysel tercihlerinin metni kaleme alırken ne kadar etkili olduğunu görme, diğer yandan da belirli konuların gözde oluşunu veya gözden düşüşünü izleme fırsatı olabilir.

Mahremî kendisinden önce gelen ve çağdaşı olan yazarlar gibi şehrin güzelliğini tasvir eder. Şehrin coğrafi ve doğal güzelliğiyle ilgili ikili bir tasvir sunmaktadır. Şehrin Hıta,²⁷ Hind ve Çin'de ve mavi gökyüzünün altında benzeri yoktur derken yine kitabı bilgilere göndermede bulunur. Bizzat yaşayıp dolaştığı İstanbul'un doğal güzelliklerinden övgüyle söz etmektedir. Bunu yaparken şehrin erkek güzellerinden söz etmeyi de ihmal etmez. İstanbul güzel insanlarla dolu bir şehir olarak da dünya üzerinde benzersizdir.

Mahremî, İstanbul'un camilerinin güzelliğini ve bolluğunu kubbelerini överek anlatmayı tercih eder. Şehirdeki su rengi (mavi) kubbeler denizin üzerindeki kabarcıklar gibi görünmektedir. Camilerin mermerden yapılmış olması da övülmeye değerdir ki böylece şehrin/padişahın zenginliğine işaret edilir. Mahremî'nin döneminde "sultan camisi" olarak öne çıkarılıp övülebilecek Ayasofya, Fatih ve Bayezid camileri bulunmaktadır. Mahremî Fatih Camii'nden hiç söz etmez, Ayasofya'dan ise kısaca söz eder. Öte yandan, İstanbul tasviri içeren erken dönem metinlerinde Fatih ve Ayasofya camilerinin vurgulandığı görülmektedir. Bu metinlerde Fatih Camii'ne verilen önemin benzerini hatta daha fazlasını Mahremî, II. Bayezid'in külliyesine verir, külliye meydana getiren her bir yapıyı ayrıntılı bir şekilde anlatıp över. Camiinin kubbesini, kandillerini, döşemesini ve hatibini, medresesini, âlimlerini ve öğrencilerini, darüşşifasını ve tabiplerini, imaretini, *hankah*ını, hamamını, suyunu ve tellaklarını anlatır. Bayezid Külliyesi'ne önemli bir yer ayırması (kırk dokuz beyit) bu cildi II. Bayezid'e takdim etme planıyla açıklanabilir. I. Süleyman'a sunmayı düşündüğü üçüncü ciltte, birinci ciltte yazdıklarının aynısını aşağı yukarı aktarır. Birinci ciltteki Ayasofya'yla ilgili beş beyiti hiç eklemeye yapmadan yine bu cilde aktarır ve Fatih Külliyesi'nden hiç söz etmez. Yeni tahta geçen ve henüz şehre damga vuran mimari hamiliği bulunmayan I. Süleyman'a vurgu yapmaması anlaşılabilir. II. Bayezid Külliyesi övgüsünü üçüncü ciltte tekrarlamasının nedenlerine dair kesin bir şey söylemek mümkün görünmüyor. Üçüncü cildi acele olarak kaleme almış olabilir ve Fatih Camii'ni eklemek için fırsatı olamayabilir, daha önce yazdığı ciltlerin dolaşımında olmamasından dolayı aynı beyitleri ya da benzerlerini üçüncü cilde almakta sakınca görmemiş olabilir. Ayasofya'dan sadece beş beyitte söz eden Mahremî, onun mimarisinin görkemine atfedilen özelliklere (sütunları, yüksekliği, mermerden yapılması gibi) göndermede bulunup, içinin ibadet edenler ve evliyalarla doluluğunu vurgulamakla yetinmiştir. Mahremî, İstanbul'un dışardan gelebilecek saldırılara karşı korunan bir şehir olduğunu vurgulamak için surların ve burçların yüksekliğini, etrafındaki hendeklerin derinliğini anlatır.

Şehirdeki saray ve kasırların genel bir övgüsünü yapan Mahremî padişahın oturduğu Topkapı Sarayı'nın mimarisi, kapısı ve duvarlarının yüksekliği, kubbeleri, duvarlarının nakışı, rüzgârı, kokusu, toprağı, havası ve suyundan övgüyle bahseder.²⁸

Mahremî, şehrin genel olarak bitki örtüsünü övmesinin yanı sıra anlattığı her bölgenin öne çıkan bitki örtüsünü, havasını ve suyunu övmeyi de ihmal etmez. Doğrudan şehrin yerleşiminden/topografyasından söz etmemekle birlikte ele aldığı semt ve bölgelerin konularının övgüsünü yapar. Mesela, Rumelihisarı'nı anlatırken Boğaz'a vurgu yapar.

Mahremî, erken dönem ve çağdaşı diğer yazarların aksine Bizans-Arap kaynaklarında aktarılagelen şehrin kuruluş²⁹ ve Ayasofya'nın inşası efsanelerine atıf yapmaya ihtiyaç duymamıştır. Hâlbuki efsanevi kuruluş hikâyeleri İstanbul tasviri yapan Osmanlı yazarlarının önem verdikleri temalardan biridir. Bunun, amacının dönemin padişahını övmek olmasından kaynaklandığı düşünülebilir. Eserinin birinci cildini II. Bayezid döneminde kaleme alan ve

27 Sincan Uygur Özerk bölgesinde bir şehir olan Hıtâ, farklı şekillerde telaffuz edilen birçok isme sahiptir (Hatâ, Hatây, Hıtây, Hotan, Hoten, Hutten) ve çoğunlukla vezin gereği bu şekli tercih edilmektedir.

28 Erken dönem Osmanlı edebî metinlerindeki Topkapı Sarayı tasviri ile yapılan atıfları anlamlandırma ve yorumlamaya Gülrü Necipoğlu'nun kitabı önemli katkılarda bulunmaktadır. Bkz. Necipoğlu, 15. ve 16. *Yüzyılda Topkapı Sarayı: Mimari, Tören ve İktidar*, çev. Ruşen Sezer (İstanbul: Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık, 2007).

29 İstanbul'un ve Ayasofya'nın efsanevi kuruluşuyla ilgili anlatılar ve metinler için bkz. Stefanos Yerasimos, *Konstantiniye ve Ayasofya Efsaneleri*, çev. Şirin Tekeli, 2. basım (İstanbul: İletişim, 1995).

150 padişaha sunmak isteyen Mahremî, II. Bayezid'in yaptırdığı külliyei ayrıntılı bir şekilde tasvir edip övmeyi tercih eder. Böylece, II. Bayezid'in külliyesi Ayasofya'nın önüne geçer ve Mahremî, Ayasofya'nın önemini vurgulamak için yapılarıyla ilgili efsaneye temas etmeden kısaca görkem ve değerine işaret eder. Erken dönem İstanbul'undan söz eden edebî metinlerin bir kısmında İstanbul'un fethine ve fatihine yönelik övgü yer almaktadır.³⁰ Mahremî ise ne fethe ne de şehrin fatihine atıf veya övgüde bulunmuştur. Aynı şekilde Atmeydanı'na da hiç temas etmemiştir.³¹

Sonuç

Mahremî'nin üç cilt/bölümden oluşan ve üç Osmanlı sultanının (II. Bayezid, I. Selim ve I. Süleyman) dönemindeki belirli olayları kaleme alan *Şehnâme*'si başlığı ve bu başlığın işaret ettiği türün özelliklerini taşımaktadır. Her şeyden önce Mahremî bu sultanları metheden bir metin yazmak istemiştir. Sadece İstanbul'u değil sultanların farklı nedenlerle gittikleri Edirne, Amasya ve İskenderiye'yi de övmüştür. Mahremî, tahtın bulunduğu İstanbul'u, hem sultanın varlığı ile şereflediği hem de dünyanın her yerini başta sona gezen İskender'in bile benzerini görmediği bir şehir olduğu için övmeye değer bulmaktadır. Ciltler arasındaki metinsel ilişkiler ile giriş bölümleri yazarın metnini sultanlara sunmak üzere kaleme aldığını göstermektedir. Fakat istediği himaye ve ilgiye ulaşamamasından dolayı aynı adı taşıyan üç metin yazmak durumunda kalmış, başta methiye bölümleri olmak üzere padişahlara ait bilgiler bazen aynen bazen de ufak tefek değişikliklerle farklı ciltlerde tekrarlanmıştır.

Mahremî'nin çizdiği İstanbul'un kapsadığı kimi tema ve sözcük dağarcığı, bu tarihe kadar yazılmış İstanbul'u anlatan diğer metinlerle yakın ilişki içinde olmakla birlikte, Rumelihisarı, İstinye, Tersane, Azapkapı ve Tophane tasvirleriyle bu metinlerden ayrılır. Böylece belki de ilk kez bu bölgeler Osmanlı metinlerinde tasvir edilmeye değer mekânlar hâline gelmiş olur. Ancak buna şaşırılmamalıdır; zira Galata kadı naibi olarak bu bölgeler Mahremî'nin sorumluluğu altındadır. Dolayısıyla buraları iyi bilmektedir. Fakat Rumelihisarı'nı anlatırken Anadoluhisarı'na yaptığı atıf dışında Üsküdar dâhil Anadolu yakasından hiç söz etmediğini belirtmek gerekir. Bu durumun, Anadolu yakasının hem Mahremî'nin hem de dönemin İstanbullularının yaşamında henüz merkezi bir önem kazanmamış olmasıyla ilgili olabilir.

Mahremî'nin Suriçi İstanbul tasviri üç farklı açıdan ilerlemektedir: İlk anlatı, Bizans-Arap geleneğinden aktarılan kimi efsanevi kişiler, olaylar, kavramlar ve binalara yapılan göndermelerdir. İkinci anlatı h. 15 Recep 921'de (25 Ağustos 1515) gerçekleşen yangının hikâye edilmesidir. Mahremî, yangının sur içinde yaşayanların ve binaların üzerindeki yıkıcı etkisini edebî dil ve üslupla etkileyici bir şekilde anlatır. Bizzat tanık olduğu anlaşılabilir bir yangını bir görgü tanığı olarak kaleme almış, yaşanan büyük sıkıntıları ve kasveti hissettirerek yangının yol açtığı kamu düzeni kaybını ayrıntılı bir şekilde tasvir etmiştir. Böylece, önemli maddi hasara yol açtığı anlaşılabilir İstanbul yangının insanlar üzerindeki olumsuz etkisini anlatarak tarih kitaplarında ve arşiv kayıtlarında kısaca aktarılan yangın bilgisine insani boyutunu eklemekle katkı sağlar. Mahremî üçüncü olarak yaşadığı, gezdiği ve sevdiği İstanbul'u tanıtır. Bu anlatının içinde de dönemin şehir kavramı ve algısının izleri vardır ama Mahremî'nin kendi sesi ve tecrübeleri de güçlü bir şekilde hissedilir.

Mahremî, dönemin şiir anlayışının biçimsel ve sanatsal kurallarına, dönemin şehir algısına da uyarak kendi İstanbul'unu anlatmıştır. Onun seçtiği kelimelerin anlam yüklerine ve dönemin olaylarına vakıf olabildiğimiz ölçüde bu İstanbul'u anlayabilmemiz mümkün olabilir.

30 Aynur, "Şehri Söyle Resmetmek," 133-134.

31 Halbuki İbni Bâli tarafından 1488'de kalem alınan *Hikmetnâme*'de ve Cem Sa'dîsi (ö. 1495'den önce) tarafından yazılan kasidede Atmeydanı'ndan söz edilmesi buranın Suriçi'nin anlatılmaya değer mekânı olarak metinlerde yer almaya başladığını göstermektedir. Bkz. Aynur, "Şehri Söyle Resmetmek," 134. Atmeydanı'yla ilgili olarak bkz. Seza Sinanlar, *Atmeydanı: Bizans Araba Yarışlarından Osmanlı Şenliklerine* (İstanbul: Kitap Yayınevi, 2005); Ekrem Işın ve Brigitte Pitarakis, der., *Hippodrome / Atmeydanı: A Stage for Istanbul's History*, 2 c. (İstanbul: Pera Müzesi, 2010).